

Pohjois-Pohjanmaan liiton lausunto Talousvaliokunnalle

Asia: Kirjallinen lausunto asioissa E 17/2023 vp, U 41/2023vp ja UJ 21/2023 vp – U 22/2022 vp erityisesti STEP-kehysvälineeseen liittyen

Komissio antoi 20.6.2023 ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021–2027 koskevaksi välitarkistukseksi (jäljempänä MFF-välitarkistusehdotus). Komission MFF-välitarkistusehdotus sisältää rahoituskehysasetuksen N:o 2020/2093 muutosehdotuksen, asetusehdotuksen Ukrainan tukivälineeksi, asetusehdotuksen Euroopan kriittisten teknologioiden kehysvälineeksi, johon myös sisältyy useiden nykyisten asetusten ja yhden direktiivin muutosehdotukset sekä näitä kattavan tiedonannon 'EU:n monivuotisen rahoituskehysten 2021–2027 väliarviointi.

Vuodesta 2020 lähtien unioni on kohdannut joukon ennennäkemättömiä ja odottamattomia kriisejä sekä haasteita. Näitä ovat muun muassa koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja siitä seurannut energiakriisi. Haasteita lisää myös jyrkästi noussut inflaatio ja huomattavasti nousseet korot. Komissio toteaa, että EU:ssa tarvitaan merkittäviä investointeja pitkäaikaisen kilpailukyvyn edistämiseksi. Euroopan kaksoissiirtymän nopeuttaminen antaisi komission mukaan mahdollisuuden unionille palauttaa johtoasema keskeisillä aloilla, joka edellyttäisi etenkin julkisia ja yksityisiä investointeja strategiaan aloihin. Myös geopoliittinen epävakaus, kriisit ja luonnonkatastrofit vaikuttavat EU:n lähialueilla ja laajemmin kolmansissa maissa, joka komission mukaan lisää tarvetta mm. hätäavulle ja humanitaariselle tuelle.

Pohjois-Pohjanmaan liitto toteaa lausuntonaan seuraavaa:

MFF-välitarkistusehdotuksessa esitetään yhteensä noin 100 mrd. euron lisärahoitusta rahoituskehyskauden loppuvuosille 2024–2027. Komission esitys edellyttäisi nykyisen rahoituskehysten avaamista, sillä välitarkistuksessa esitetään rahoituskehysten enimmäismäärän kasvattamista ja uusien erityisvälineiden perustamista.

Pohjois-Pohjanmaan liitto yhtyy Suomen kantaan, jonka mukaisesti EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Komission ehdotus avaisi rahoituskehysten ja sisältää huomattavaa lisärahoitusta uudelleen kohdentamisen sijaan.

STEP - Euroopan Strategisten Teknologioiden kehysväline

Komissio esittää uutta Euroopan Strategisten Teknologioiden Kehysvälinettä (Strategic Technologies for Europe Platform STEP). STEP-kehysvälineen tavoitteena olisi koordinoita toimia ja rahoitusta strategiaan investointeihin. EU-komission tavoitteen mukaan STEP-kehysvälineen on määrä vahvistaa Euroopan suvereniteettia ja turvallisuutta, kiihdyttää vihreää ja digitaalista siirtymää, edistää kilpailukykyä, vähentää strategisia riippuvuuksia, vahvistaa investointeja koko unionin alueella sekä edistää laadukkaiden työpaikkojen syntymistä. STEP-kehysvälineen avulla on tarkoitus tukea mm. kriittisten teknologioiden ja tuotteiden kehittämistä ja valmistusta EU:ssa ja niiden arvoketjujen suojaamista. STEP-kehysvälineen strategiseksi aloiksi määriteltäisiin 1) syvä- ja digitaalitekniikat, 2) puhtaat teknologiat ja 3) bioteknologiat. Komissio esittää 10 mrd. € lisärahoitusta STEP-kehysvälineen toimeenpanoon ja lisäksi nykyisiin ohjelmiin ja rahastoihin esitetään myös sisällöllisiä muutoksia. STEP-lisärahoitus kohdentuisi olemassa oleviin EU-ohjelmiin seuraavasti: InvestEU 3 mrd. euroa, Horizon Europe –ohjelma 0,5 mrd. euroa, Euroopan puolustusrahasto 1,5 mrd. euroa ja Innovaatorahasto 5 mrd. euroa.

Ohjelmien sisällölliset muutokset koskisivat myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastoja (EAKR ja ESR+) sekä oikeudenmukaisen siirtymän rahastoa (JTF). Kyseiset rahastot ovat keskeisiä rahastoja Suomen alueiden kehittämisessä. Niiden käyttö on suunniteltu Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmassa. Euroopan aluekehitysrahastolle (EAKR), koheesiorahastolle ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastolle (JTF) tulisi kaksi uutta strategisten investointien toimintalinjaa. Lisäksi laajennettaisiin rahastojen mahdollisuuksia tukea muita kuin pk-yritysten tuotannollisia investointeja.

Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee komission ehdotuksen lähtökohtaa, jonka mukaan mahdolliset STEP-kehysvälinettä koskevat muutokset koheesiopolitiikan kansallisiin ja alueellisiin ohjelmiin jäisivät jäsenvaltioiden harkintavaltaan. Pohjois-Pohjanmaan liitto ei pidä tarpeellisena Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman avaamista STEP-kehysvälineen muutoksille. Ohjelmassa jo olevat toimintalinjat mahdollistavat strategisten painoalojen kehittämisen sekä TKI-toiminnan että pk-yritystukien osalta. Pohjois-Pohjanmaan liitto huomauttaa, että STEP-kehysvälineestä hyötyvät ne alueet, joilla on jo entuudestaan EU-tasolla strategiseksi määriteltävää osaamista ja isot koheesiopolitiikan määrärahat. Pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on säilyttävä mahdollisuus tukea laajasti eri toimialojen pk-yritystoimintaa. Rahoituksen kohdistaminen STEP-toimintalinjoihin kaventaisi ohjelmien laaja-alaisia rahoitusmahdollisuuksia.

STEP-kehysvälineen toimeenpanossa tulisi huomioida, ettei se osaltaan lisää alueiden välisiä kehittyneisyyseroja. Koheesiopolitiikan rahastot on tarkoitettu kehittyneisyyserojen tasaamiseen. STEP:n tavoitteet soveltunevat paremmin muihin EU-ohjelmiin, esimerkiksi Horisontti Eurooppa ja InvestEU -ohjelmiin.

Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee valtioneuvoston tavoitetta, että STEP-rahoitusta kohdennettaisiin eri ohjelmissa niiden nykyisten kriteerien mukaisesti. Pohjois-Pohjanmaan liitto korostaa, että kohdentaminen olisi lisäksi tehtävä Suomessa valtioneuvoston hyväksymien maakuntakohtaisten rahoituskehysten puitteissa. EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma on tarkoitettu aluelähtöisten kehittämistarpeiden rahoittamiseen. Ohjelman aluelähtöisyys on säilytettävä.

Koheesiopolitiikan rahastoissa (pl. JTF:n EU:n budjetista rahoitettava osuus) kasvatettaisiin jäsenvaltioille vuonna 2024 maksettavaa ennakkorahoitusosuutta 30 prosenttiin ja EU:n enimmäisrahoitusosuutta 100 prosenttiin STEP-toimien osalta. Pohjois-Pohjanmaan liitto arvioi, että EU:n rahoitusosuuden kasvattaminen 100 prosenttiin voi vähentää jäsenvaltioiden varojen käytön tehokkuutta ja vähentää yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista. Myös valtioneuvosto korostaa yleisenä periaatteena valtioneuvosto kansallisen osarahoituksen merkitystä osana EU-rahoituksen toimeenpanoa ja pitää ehdotettua 100 prosentin EU-tukiosuutta poikkeuksellisenä. Pohjois-Pohjanmaan liitto arvioi, että 100 % EU-tukiosuus hyödyttäisi pääasiassa suuria koheesiopolitiikan varoja saavia jäsenvaltioita. Suomen saamat varat ovat vähäisiä suhteessa isoja koheesiopolitiikan varoja saaviin maihin. Suomi ei pysty käyttämään ao. varoja samassa mittakaavassa STEP-kehysvälineeseen.

Pohjois-Pohjanmaan liitto yhtyy Suomen kantaan, jonka mukaisesti Suomi ei nykytilanteessa kannata lisärahoitusta tai kokonaan uusia EU-tason rahoitusvälineitä ja on kriittinen komission ehdotukseen uudesta EU-jäsenmaksuilla rahoitettavasta lisärahoitusosuudesta Innovaatorahastoon. Pohjois-Pohjanmaan liitto yhtyy myös Suomen kantaan, jonka mukaan Suomi ei pidä tarkoituksenmukaisina komission ehdottamia muutoksia liittyen rahaston rahoitusmalliin tai rahanjaon kohdentamiseen BKT-pohjaisesti.

Pohjois-Pohjanmaan liitto ei pidä tarkoituksenmukaisena mahdollisia uusia lisäjoustoja nykyisiin valtiontukisääntöihin osana STEP-kehysvälineestä tehtäviä ratkaisuja ja korostaa Suomen tavoin mahdollisimman nopeaa paluuta kriisejä edeltäneeseen normaalitilaan.

Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee EU:n alue- ja rakennepolitiikan toteuttamista pitkäjänteisenä välineenä alueiden välisten kehityserojen tasaamiseksi ja tukee EU:n alue- ja rakennepolitiikan jatkuvuutta myös 2028 alkavalla rahoituskaudella. Koko Suomen saannon turvaamisen kannalta on elintärkeää turvata Itä- ja Pohjois-Suomen aluetta koskevan harvan asutuksen kriteeristön käyttäminen EU:n alue- ja rakennepolitiikan laskentamekanismeissa. Lisäksi on turvattava Suomen EU:n liittymissopimukseen kirjatun pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityismäärärahan (NSPA-tuki) jatkuvuus ja korkea taso.

Muuttoliike ja ulkoiset haasteet

Pohjois-Pohjanmaan liitto korostaa Suomen kannan mukaisesti muuttoliikkeen hallinnan ja EU:n vahvojen ulkorajojen merkitystä. Suomella on yli 1300 kilometriä pitkä ulkoraja Venäjän vastaisella rajalla. EU-rahoitusta tulisi kohdentaa Venäjän vastaisen ulkorajan turvallisuuteen ja muuttoliikkeen hallintaan.

Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee EU:n sotilaallisen liikkuvuuden tukemista ja korostaa Pohjois-Suomen strategisen ja sotilaallisen merkityksen kasvaneen. EU:n sotilaallisen liikkuvuuden rahoitusta tulee kohdentaa Pohjois-Suomen maatie- ja raideliikenneyhteyksien parantamiseen Pohjois-Ruotsiin ja Pohjois-Norjan satamiin koko Suomen kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuuden lisäämiseksi.

Ukrainan tukiväline

Komission ehdotuksen mukaan perustettaisiin uusi Ukrainan tukiväline (Ukraine Facility), jolla tuettaisiin vuosina 2024–2027 Ukrainan lyhyen aikavälin rahoitustarpeita, keskipitkän aikavälin jälleenrakennusta ja maan modernisaatiota EU-jäsenyysneuvottelujen näkökulmasta.

Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee Suomen kannan mukaisesti Ukrainan jälleenrakentamista. Jälleenrakentaminen on jo käynnissä ja tarjoaa myös suomalaisille yrityksille liiketoimintamahdollisuuksia. Pohjois-Pohjanmaan liitto toivoo Business Finlandilta ja Ulkoministeriöltä yrityskonsortioiden kokoamista ja viennin edistämistä suomalaisten yritysten saamiseksi mukaan Ukrainan jälleenrakentamishankkeisiin.

POHJOIS-POHJANMAAN LIITTO

Jussi Rämetsä

Maakuntajohtaja

jussi.ramet@pohjois-pohjanmaa.fi

Päivi Keisanen

Kehittämispäällikkö

paivi.keisanen@pohjois-pohjanmaa.fi